Kennis van de regio

Het online magazine van

HET pon | telos

Speciale editie over duurzaamheid

Open magazine

Wat is de duurzaamste gemeente van 2021?

Lees alles over de nieuwste resultaten van de Nationale Monitor Duurzame Gemeenten!

Brede welvaart geeft duurzaamheidsbeleid een impuls

Tekst: Susanne Agterbosch
Foto: Irma de Jong-van Middelkoop (Nationale Beeldbank)

Waar we onze economie tot nu toe sterk stuurden op het Bruto Binnenlands Product (BBP), wordt steeds duidelijker dat die maatstaf te beperkt is. Het BBP legt een te eenzijdige nadruk op economische groei, ten koste van aspecten die te maken hebben met menselijk welzijn en welbevinden. Het besef daalt in dat voor onze welvaart juist ook die andere waarden van belang zijn. Deze zogenoemde 'brede welvaart' vraagt om duurzaamheidsbeleid en maatschappelijke initiatieven, gericht op het verbeteren van de kwaliteit van leven.

Dr. Susanne Agterbosch
Adviseur-onderzoeker en plaatsvervangend directeur Het PON & Telos

Brede welvaart is hot en niet meer weg te denken uit het politieke en beleidsmatige debat over duurzaamheid en duurzame ontwikkeling. Steeds meer overheden, maatschappelijke organisaties en het bedrijfsleven omarmen brede welvaart als wenkend perspectief; zeker nu de zich opstapelende crises (corona, klimaat, wonen, vluchtelingen, energie, toeslagen) duidelijk maken dat er geen ééndimensionale, simpele oplossingen bestaan voor de grote, maatschappelijke opgaven.

Samenhang als uitgangspunt

Het mooie is dat brede welvaart samenhang als uitgangspunt neemt: het vraagt en biedt een integrale kijk op de kwaliteit van ons (samen)leven. Precies zoals wij het leven en de kwaliteit daarvan zelf ook ervaren – terwijl we wonen, werken, ondernemen, recreëren en ons al dan niet solidair tonen met anderen, hier of elders. En zeg nou zelf, een betere kwaliteit van leven: wie wil dat nou niet? We wonen immers graag vlakbij de school van onze kinderen, in een gezonde en groene omgeving, van waaruit we ons snel en veilig naar ons werk (of tegenwoordig huis) kunnen begeven. Vol vertrouwen dat we onze baan behouden en aan het einde van de maand niet rood staan. En natuurlijk met voldoende (vrije) tijd voor vrijwilligerswerk en zelfontplooiing. Voor deze integrale blik op samenlevingskwaliteit zijn niet-economische aspecten uitermate relevant; het gaat immers niet alleen om economie en inkomen, maar ook om veiligheid, vertrouwen, sociale samenhang, gezondheid en geluk, en om het behoud van natuurlijke bronnen als een schone bodem en schoon en voldoende water.

> Het mooie is dat brede welvaart samenhang als uitgangspunt neemt: het vraagt en biedt een integrale kijk op de kwaliteit van ons (samen)leven

Voorbij het BBP

Brede welvaart biedt kortom een bril om op meerdimensionale wijze naar economie en samenleving te kijken. Nieuw is dat overigens niet. Al in 1972 waarschuwde de Club van Rome met de publicatie Grenzen aan de Groei voor een te eenzijdige kijk op economische groei en voor het BBP als dé maat voor maatschappelijke vooruitgang. Het bleek lastiger dan gedacht om het BBP zó in te richten, dat deze graadmeter niet ten koste zou gaan van mensen elders en van toekomstige generaties. Wees spaarzaam met natuurbronnen en zuinig op het milieu, zo luidde daarom de boodschap.

Internationaal gezien was deze publicatie het startsein voor het denken over welvaart vanuit een breed perspectief. In de loop der jaren volgden vele internationale conferenties en publicaties waarin verbreding van het welvaartsbegrip en een gerichtheid op duurzame ontwikkeling centraal stonden. Denk bijvoorbeeld aan de Commissie Brundtland, die in 1987 het begrip duurzame ontwikkeling muntte: een gebalanceerde ontwikkeling van People, Planet en Profit, gericht op het verbeteren van de kwaliteit van leven. Voor Het PON & Telos vormde dit gedachtegoed de inspiratie voor ons eigen driekapitalenmodel (economisch, ecologisch en sociaal kapitaal), in de vorm van een duurzaamheidsbalans. De toepassing van dat model vond eerst vooral plaats op provinciaal niveau, later door heel Nederland en zelfs internationaal, in de vorm van benchmarks.

Belangrijke internationale publicaties door de jaren heen

Volgend op het duurzaamheidsdenken van Brundlandt zijn de United Nations Millennium Development Goals (2000) ontwikkeld, uitmondend in de Sustainable Development Goals (SDG's), zoals die in 2015 door de Verenigde Naties zijn vastgesteld. De SDG's bevatten zeventien doelen om van de wereld een betere plek te maken. Ze vormen een mondiaal kompas voor overheden, bedrijven en maatschappelijke organisaties bij het te lijf gaan van uitdagingen als armoede, onderwijs en de klimaatcrisis.

Parallel aan deze internationale agenda's is gewerkt aan een nieuwe maatstaf voor welvaartsmeting. Nobelprijswinnaar Amartya Sen, Martha Nussbaum en meer recent de Commissie Stiglitz-Sen-Fitoussi (2009) hebben daar een belangrijke bijdrage aan geleverd. Zij hebben een maatstaf ontwikkeld die zich rekenschap geeft van de omstandigheden waarin mensen leven en wat ze werkelijk belangrijk vinden.

Nieuwe taal, voortgaand verhaal

Zo ontstond zo'n tien jaar geleden het begrip brede welvaart. Brede welvaart meten we niet met een samengestelde indicator, zoals het BBP, maar met een brede set aan dimensies, die corresponderen met verschillende maatschappelijke waarden: een schoon milieu, werkgelegenheid, gezondheid, goede huisvesting, enzovoorts. Vooruitgang in brede welvaart wil dan zeggen dat de waarden die mensen nastreven worden versterkt. Maar let op: dat is alleen het geval als we die waarden realiseren op een manier die ons economisch, natuurlijk en sociaal kapitaal aanvult in plaats van uitput. In het Brede Welvaartsconcept komt dus het streven naar duurzame ontwikkeling en de SDG's samen. Zo vormt het driekapitalenmodel de onderlegger van de (CBS-)monitoring van brede welvaart op nationaal en regionaal niveau. En de SDG's overlappen grotendeels met de dimensies van brede welvaart.

Brede welvaart is dus nieuwe taal voor een al wat ouder verhaal over duurzame ontwikkeling. Een verhaal dat nog lang niet af is. De samenleving is immers voortdurend in beweging. Dat geldt ook voor wat mensen belangrijk vinden. De invulling van brede welvaart is niet statisch maar dynamisch. Denk aan de vragen die de huidige coronapandemie omgeven en aan de nieuwe behoeften die de pandemie bij ons oproept (bijvoorbeeld aan thuiswerken en aan groen in de buurt).

Daarbij dienen zich ook nieuwe mogelijkheden aan. Mogelijkheden omdat steeds meer data beschikbaar komt en analysemethoden continue verbeteren. De informatie en kennis over brede welvaart wordt steeds verfijnder en kan breder worden gedeeld. Dit biedt kansen om deze kennis in te zetten voor bestuurlijk en beleidsmatige actie.

> In het Brede Welvaartsconcept komt dus het streven naar duurzame ontwikkeling en de SDG's samen

Waar staan we?
De Nationale Monitor Duurzame Gemeenten geeft antwoord

Gelukkig willen steeds meer gemeenten werk maken van brede welvaart, en vormgeven aan duurzame ontwikkeling van wijken, buurten en het buitengebied. Om daar grip op te krijgen moet je weten waar je vandaan komt en waar je staat.

Dat kan met behulp van de Nationale Monitor Duurzame Gemeenten, die we dit jaar voor de achtste keer uitbrengen en waarin we in benchmarkvorm in beeld brengen in hoeverre gemeenten een duurzame koers varen. De Monitor creëert enerzijds een integrale feitenrijke basis voor de betrokken actoren in een regio of gemeente (joint-fact-finding). Anderzijds kan het trends en ontwikkelingen in beeld brengen (en agenderen) en partijen op basis daarvan geïnformeerd inspireren om concrete stappen te zetten. Maar misschien wel het belangrijkste is dat de Monitor uitdaagt om ontwikkelingen in samenhang te beschouwen!

Bekijk hier de belangrijkste resultaten van de monitor!

Een impuls voor duurzaamheidsbeleid

De nieuwe regering stelt veel middelen beschikbaar om (lokaal en regionaal) de kwaliteit van leven en van de leefomgeving een booster te geven: met flinke ambities op het vlak van onder meer klimaat, energie, landbouw, mobiliteit, wonen en zorg. Opgaven die alleen in samenhang kunnen worden opgepakt, gebiedsgericht en over de sectorale beleidsdomeinen heen. Opgaven ook die vragen om ingrijpende veranderingen in de levens van mensen.

Neem bijvoorbeeld klimaatverandering en de daarmee samenhangende energietransitie, die steeds meer doordringt in ons dagelijks bestaan. Of de voedselvoorziening en de daarmee samenhangende stikstofproblematiek, die vragen om aanpassing van productieprocessen in de landbouw en waarmee ook veel andere maatschappelijke opgaven verbonden zijn – zoals ruimteclaims voor natuurherstel en -ontwikkeling, de opwekking van duurzame energie, en de leefbaarheid van (kleine) kernen.

Vanuit oogpunt van brede welvaart is het daarbij belangrijk om de waarden van bewoners en ondernemers voorop te stellen. Zij moeten de veranderingsprocessen die deze opgaven met zich meebrengen immers kunnen bijbenen. Dat betekent ook dat we oog moeten hebben voor 'verliezers'; burgers en ondernemers die niet mee kunnen doen of automatisch profiteren van de veranderingen. Zo is investeren in de opwekking van duurzame energie lang niet voor iedereen weggelegd, waardoor de kans op energiearmoede bij bepaalde groepen toeneemt. Ook is er aandacht nodig voor mensen die zich niet gerepresenteerd voelen en geen vertrouwen (meer) hebben in instituties.

Een beter (in)zicht in de veerkracht van groepen (en gebieden) kan helpen om duurzaamheidsbeleid te ontwikkelen dat iedereén vooruithelpt. Doen we dat niet? Dan zal de booster van het regeerakkoord snel uitgewerkt zijn.

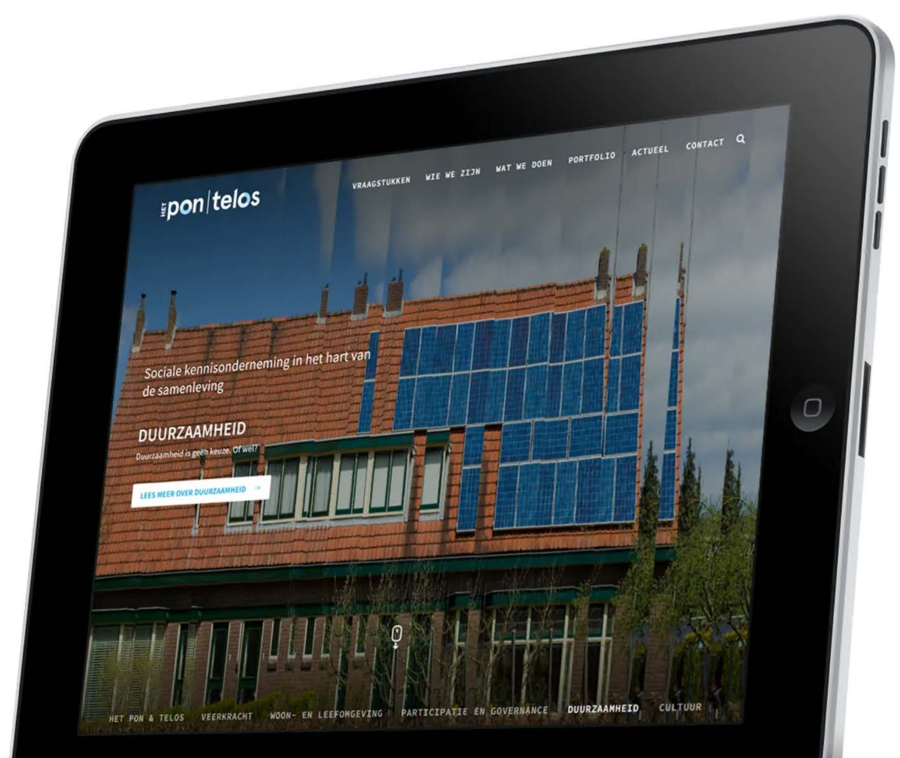

Lees over duurzaamheid op onze website

Wil je meer weten over onze visie op duurzaamheid?
Neem contact op met Susanne Agterbosch

Klik hier

Abonneer je op ons gratis online magazine

HET pon | telos

Duurzame ontwikkeling gemeenten: groei én stilstand

De belangrijkste resultaten van de Nationale Monitor Duurzame gemeenten 2021

Tekst: Ruben Smeets

Onze Nationale Monitor Duurzame Gemeenten brengt in beeld in hoeverre gemeenten een duurzame koers varen. Onafhankelijk en op een wetenschappelijk verantwoorde wijze maken we jaarlijks een foto van de 'staat van duurzaamheid' van alle afzonderlijke Nederlandse gemeenten. Door dit over meerdere jaren te doen krijgen we inzicht in trendmatige ontwikkelingen én in verschillen in die ontwikkelingen tussen gemeenten.

Over de monitor

> Vaak zien we nu nog dat gemeenten een inhoudelijk smalle vorm van duurzaamheidsmonitoring hanteren: vooral gericht op de voortgangsbewaking van het milieu, klimaat- en energiebeleid. De Nationale Monitor Duurzame Gemeenten heeft een integraal perspectief

Ruben Smeets
Adviseur-onderzoeker bij Het PON & Telos

De foto laat zien in hoeverre gemeenten er in slagen om belangrijke duurzaamheidsdoelen op de lange termijn te realiseren. Vaak zien we nu nog dat gemeenten een inhoudelijk smalle vorm van duurzaamheidsmonitoring hanteren: vooral gericht op de voortgangsbewaking van het milieu, klimaat- en energiebeleid. De Nationale Monitor Duurzame Gemeenten heeft een integraal perspectief, zoals uitgebreid beschreven in het artikel Brede welvaart geeft duurzaamheidsbeleid een impuls.

Drie kapitalen

Duurzame ontwikkeling gaat in onze ogen over veel meer dan alleen milieu of energie. Het gaat over een gebalanceerde en gelijktijdige ontwikkeling van de drie onderdelen (kapitalen) van duurzaamheid: **ecologie, sociaal-cultureel en economie**, gericht op het verbeteren van de kwaliteit van leven. Kwaliteit die samenhangt met zaken als gezondheid, veiligheid en de natuurlijke omgeving, maar ook met de vraag in hoeverre onze welvaart in de toekomst nog gegarandeerd is. Daarmee sluit het begrip nauw aan bij de doelstelling van het kabinet zoals verwoord in het regeerakkoord : "… een duurzaam welvarend land voor de huidige en toekomstige generaties, waarin alle inwoners naar vermogen mee kunnen doen."

Het zoeken naar verbinding(en), naar mobilisatie van alle stakeholders in de samenleving, kan niet gebeuren vanuit de dominantie van één perspectief, van één belang. Daarvoor zijn de vraagstukken waarvoor gemeenten in de komende periode staat te complex en te omvattend. Het evenwichtig groeien van de drie kapitalen, binnen de planetaire grenzen, is dan ook essentieel voor het halen van de duurzaamheidsdoelen.

Thema's en indicatoren

In totaal onderscheiden we binnen de Monitor, verdeeld over de drie kapitalen, 22 overkoepelende thema's. Denk hierbij aan thema's zoals bodem en water, maar ook maatschappelijke participatie, kunst en cultuur en concurrentievermogen. Deze thema's noemen wij voorraden. Voor ieder van die voorraden zijn langetermijndoelen geïdentificeerd. Deze doelen zijn geïdentificeerd aan de hand van theorie, ervaring en in samenspraak met diverse gemeenten. Met behulp van in totaal 137 nauwkeurig geselecteerde indicatoren, brengen we de realisatie van de doelen binnen de voorraden letterlijk en figuurlijk in kaart.

In dit online magazine presenteren we de belangrijkste uitkomsten van het onderzoek. Kijk voor meer informatie over de Monitor, inclusief de methodologische verantwoording, op onze website. Hier kun je ook gedetailleerde gegevens opvragen per individuele gemeente.

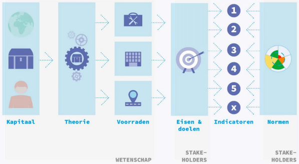

De resultaten

> We zien de laatste jaren een gestage groei van met name het economisch kapitaal. Tegelijkertijd is de groei van het sociaal-culturele kapitaal inmiddels tot stilstand gekomen.

De duurzaamheidsscores lopen van 0 tot 100.
Er geldt hoe hoger de score hoe duurzamer.

Groei én stilstand

We zien de laatste jaren een gestage groei van met name het economisch kapitaal. Tegelijkertijd is de groei van het sociaal-culturele kapitaal inmiddels tot stilstand gekomen. Met name de voorraden Wonen en Maatschappelijke participatie staan onder druk, en in mindere mate ook de voorraad Ruimtelijke vestigingsvoorwaarden.

Nationale trend in duurzame ontwikkeling

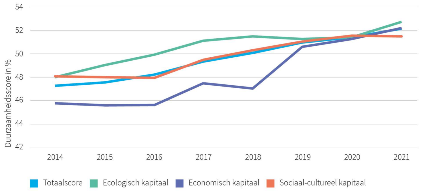

Nationale trend per voorraad

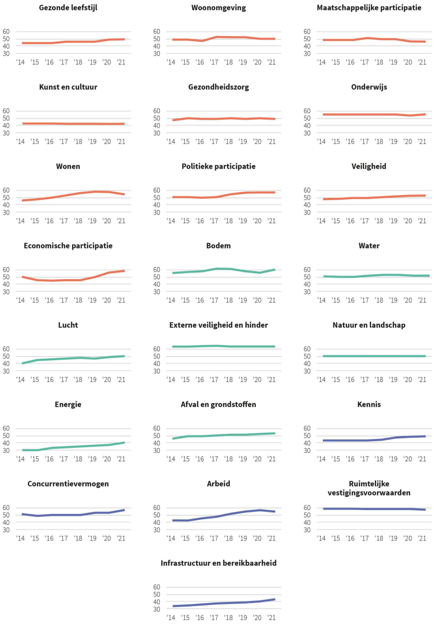

Op veel plekken in Nederland liggen er nog forse uitdagingen in het verschiet. Zo scoort de voorraad Energie nog altijd bedroevend laag (40,0) en is er ook op het terrein van Kunst en cultuur (42,7) en Infrastructuur en bereikbaarheid (43,2) nog volop werk aan de winkel.

Hoe scoren de gemeenten afzonderlijk?

Bijna alle Nederlandse gemeenten vertonen vooruitgang op duurzaamheid. Daarbij moeten we wel een belangrijke kanttekening plaatsen. Deze vooruitgang betekent namelijk niet dat alle regio's zich in dezelfde fase van ontwikkeling bevinden; op veel plekken in Nederland liggen er nog forse uitdagingen in het verschiet. Zo scoort de voorraad Energie nog altijd bedroevend laag (40,0) en is er ook op het terrein van Kunst en cultuur (42,7) en Infrastructuur en bereikbaarheid (43,2) nog volop werk aan de winkel. Daarnaast is de uitwerking niet hetzelfde voor verschillende groepen binnen de samenleving en kunnen er op lokaal niveau wel degelijk grote problemen spelen, bijvoorbeeld op het gebied van luchtkwaliteit.

De afbeeldingen hieronder tonen de totale duurzaamheidscore van 2021 en de ontwikkeling 2020-2021 voor alle Nederlandse gemeenten. Met name de perifere gemeenten in het noordoosten, zuidwesten en zuidoosten vallen uit de toon. Qua ontwikkeling valt verder op dat de meeste gemeenten vooruit zijn gegaan sinds afgelopen jaar, maar dat de verslechteringen díe er zijn voornamelijk in het westen en zuidwesten hebben plaatsgevonden.

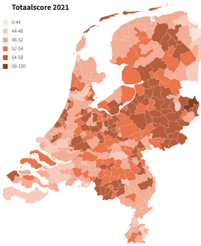

Totaalscore 2021

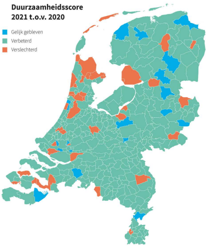

Duurzaamheidsscore 2021 t.o.v. 2020

Oké… maar wat is nou de duurzaamste gemeente van Nederland?

De hoogst scorende gemeenten zijn **Dinkelland, Midden-Delfland, Bloemendaal en Heeze-Leende**.

Het laagst scoren de gemeenten **Oldambt, Pekela, Terneuzen en Eemsdelta**, waarbij opvalt dat de provincie Groningen maar liefst vier van de tien gemeenten levert.

Waarom is de gemeente Dinkelland in 2021 de meest duurzame gemeente? Wat vooral opvalt, is dat de gemeente behoorlijk goed in evenwicht is; Dinkelland is de enige gemeente in Nederland die op alle drie de kapitalen minimaal een score van 56 behaalde.
Ondanks deze relatief goede score geldt ook voor Dinkelland echter dat de weg naar het vervolmaken van de duurzaamheidsdoelen nog lang is. Wanneer we inzoomen op de kapitalen, blijkt dat Dinkelland alleen op het sociaal-cultureel kapitaal tot de top 10 reikt (3e), op het economisch kapitaal bereikt de gemeente de 48e plaats, op het gebied van ecologie ten slotte bereikt de gemeente de 39e plek. Op het niveau van de voorraden heeft Dinkelland weinig grote positieve uitschieters, met uitzondering van de voorraad veiligheid (met indicatoren als vandalisme, onveiligheidsgevoel en geweldsdelicten) en de voorraad maatschappelijke participatie (met indicatoren als sociale contacten, vertrouwen en vrijwilligers).

De hoogst scorende gemeenten zijn Dinkelland, Midden-Delfland, Bloemendaal en Heeze-Leende.

Het laagst scoren de gemeenten Oldambt, Pekela, Terneuzen en Eemsdelta

Hoogst scorende gemeenten	
Dinkelland	58,3
Midden-Delfland	57,7
Bloemendaal	57,6
Heeze-Leende	57,5

Laagst scorende gemeenten	
Oldambt	43,3
Pekela	44,6
Terneuzen	44,9
Eemsdelta	45,1

Leusden	57,3
Dalfsen	57,2
Winterswijk	57,0
Oegstgeest	56,8
Tynaarlo	56,8
Wageningen	56,6

Nissewaard	45,3
Rucphen	45,5
Hellevoetsluis	45,6
Sittard-Geleen	45,9
Baarle-Nassau	46,3
Westerwolde	46,5

Specifieke kenmerken van gemeenten

Het gevaar van lijstjes met hoogst en laagst scorende gemeenten is dat ze geen recht doen aan de specifieke kenmerken en ontwikkelopgaven van individuele gemeenten. Om daar meer rekening mee te houden, worden gemeenten onderscheiden in vier kwantitatieve en elf kwalitatieve typen. De kwantitatieve typen zijn gebaseerd op het inwoneraantal; de kwalitatieve typen op basis van sociaal-ruimtelijke kenmerken. In de onderstaande tabel worden deze typologieën beschreven.

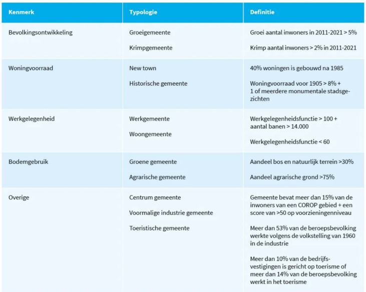

Kenmerk	Typologie	Definitie
Bevolkingsontwikkeling	Groeigemeente Krimpgemeente	Groei aantal inwoners in 2011-2021 > 5% Krimp aantal inwoners > 2% in 2011-2021
Woningvoorraad	New town Historische gemeente	40% woningen is gebouwd na 1985 Woningvoorraad voor 1905 > 8% + 1 of meerdere monumentale stadsgezichten
Werkgelegenheid	Werkgemeente Woongemeente	Werkgelegenheidsfunctie > 100 + aantal banen > 14.000 Werkgelegenheidsfunctie < 60
Bodemgebruik	Groene gemeente Agrarische gemeente	Aandeel bos en natuurlijk terrein >30% Aandeel agrarische grond >75%
Overige	Centrum gemeente Voormalige industrie gemeente Toeristische gemeente	Gemeente bevat meer dan 15% van de inwoners van een COROP gebied + een score van >50 op voorzieningenniveau Meer dan 53% van de beroepsbevolking werkte volgens de volkstelling van 1960 in de industrie Meer dan 10% van de bedrijfsvestigingen is gericht op toerisme of meer dan 14% van de beroepsbevolking werkt in het toerisme

Hoe scoren de grote gemeenten?

In algemene zin zien we bij de kleinere gemeenten gemiddeld hogere duurzaamheidscores. Grotere gemeenten kampen met name in het sociaal-cultureel en ecologisch kapitaal met grotere uitdagingen dan kleinere gemeenten; voor het economisch kapitaal geldt juist het tegenovergestelde. Zo is de gemeente Zwolle de hoogst scorende grote gemeente, wat met name te danken is aan een sterk economisch kapitaal – iets waar de grote gemeenten gemiddeld genomen sowieso goed op presteren.

> Het laagst scoren de gemeenten Oldambt, Pekela, Terneuzen en Eemsdelta

Top 10 grote gemeenten	
Zwolle	56,4
Deventer	55,2
Amersfoort	55,1
Delft	55,0
Nijmegen	55,0
Utrecht	55,0
Apeldoorn	54,9
Groningen	54,8
Eindhoven	54,2

Ede	53,7

Wie zijn de grootste stijgers?

Naast de absolute duurzaamheidscore is het ook interessant om te kijken naar welke gemeenten het sterkst zijn gestegen sinds 2014. De sterkste stijgers, gebaseerd op het verschil in scores, zijn de gemeenten **Lisse, Valkenswaard en Bodegraven-Reeuwijk**. Daarnaast is de stijging van de gemeente Beek opvallend te noemen; in 2014 bevond deze gemeente zich nog helemaal in de onderste regionen qua duurzaamheidsscore, maar sindsdien is Beek ieder jaar gestaag vooruitgegaan; met name in het economisch en sociaal-cultureel kapitaal.

Top 10 grootste stijgers		Stijging t.o.v. 2014
Lisse	56,4	8,1
Valkenswaard	55,2	7,9
Bodegraven-Reeuwijk	55,1	7,5
Oldenzaal	55,0	7,5
Beek	55,0	7,4
Culemborg	55,0	7,4
Teylingen	54,9	7,4
Waddinxveen	54,8	7,3
Meppel	54,2	7,2
Heusden	53,7	7,1

Balans en onbalans

Zoals in de inleiding al aangegeven gaat duurzame ontwikkeling over balans; over het ontwikkelen van het ecologisch, sociaal-cultureel en economisch kapitaal, zonder dat deze ontwikkelingen ten koste gaan van elkaar. Om die reden is het interessant te bezien welke gemeenten al sterk gebalanceerd zijn en welke gemeente juist een sterke onbalans vertegenwoordigen.

Top 5 in balans	Verschil tussen best en slechtst scorende kapitaal
Baarn	0,1
Waalre	0,5
Sint-Michielsgestel	0,5
Kampen	0,5
Cuijk	0,5

Top 5 in onbalans	Verschil tussen best en slechtst scorende kapitaal
Vaals	24,5
Diemen	20,7
Roerdalen	19,0
Ouder-Amstel	17,4
Rozendaal	17,0

Scores per gemeentelijke typologie

Elke gemeente kent zijn eigen, soms unieke uitdagingen. Kennis van de typologie van de eigen gemeente biedt inzicht in de kansen en problemen waar een gemeentebestuur en andere actoren in de samenleving zich voor zien gesteld. Onderstaande figuur geeft het verloop weer van de totaal- en kapitaalscore per typologie, om zo een beeld te vormen van de scores van de verschillende type gemeenten.
Ook zie je daaronder welke gemeente het hoogst scoort per typologie.

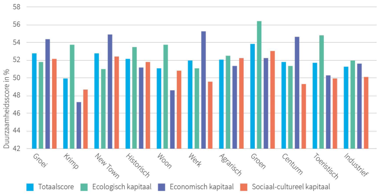

Hoogst scorende gemeente per inhoudelijke typologie		
Typologie	**Gemeente**	**Duurzaamheidsscore**
Groei	Midden-Delfland	57,7
Krimp	Bronckhorst	56,4
New Town	Midden-Delfland	57,7
Historisch	Staphorst	56,6

Woon	Mook en Middelaar	56,4
Werk	Wageningen	56,6
Agrarisch	Dinkelland	58,3
Groen	Bloemendaal	57,6
Centrum	Zwolle	56,4
Toeristisch	Bloemendaal	57,6
Voormalig industrie	Bergeijk	56,1

Hoe nu verder?

In het licht van de gemeenteraadsverkiezingen kunnen gemeentebesturen de monitor gebruiken om een strategische langetermijnvisie te ontwikkelen of te toetsen.

Met de Nationale Monitor Duurzame Gemeenten 2021 hebben gemeenten de beschikking over een dataset die het eigen gemeentelijke duurzaamheidsbeleid kan ondersteunen. De data zijn niet alleen bruikbaar om de eigen situatie in kaart te brengen, maar kunnen ook worden gebruikt om de eigen prestaties te vergelijken met die van andere (vergelijkbare) gemeenten.

In het licht van de gemeenteraadsverkiezingen kunnen gemeentebesturen de monitor gebruiken om een strategische langetermijnvisie te ontwikkelen of te toetsen.

HET pon | telos

Resultaten Nationale Monitor Duurzame Gemeenten

Gemeente

Duurzaamheidscore

Ecologie
+1,345
Sociaal cultureel
+1,345
Economie
+1,345

Resultaten voorraden

Top 3 beste
- Externe veiligheid en hinder
- Lucht
- Wonen

Top 3 slechtste
- Externe veiligheid en hinder
- Lucht
- Wonen

Benchmark gemeenten

We werken met het principe van fairbenchmarking. Daarom worden gemeenten vergeleken met vergelijkbare andere gemeenten. We vergelijken naar grootte, maar ook naar type.

Omschrijving	13	van	32
Omschrijving	13	van	32
Omschrijving	13	van	32
Omschrijving	13	van	32
Omschrijving	13	van	32
Omschrijving	13	van	32

Ranking kapitalen

Het cijfer laat zien op welke plek de gemeente staat. In totaal zijn er 352 gemeenten in Nederland.

Heb je een vraag of wil je meer weten over hoe jouw gemeente ervoor staat? Neem contact op met Ruben Smeets
r.smeet@hetpon-telos.nl

Ben je benieuwd naar hoe jouw gemeente scoort?
Voor alle gemeenten is er een gratis overzicht beschikbaar
Lees hier meer over in het artikel 'Jouw gemeente in perspectief'

Jouw gemeente in perspectief
Hoe duurzaam was jouw gemeente in 2021 vergeleken met andere gemeenten?

Toekomstige uitdagingen en transities

Duurzame ontwikkeling is een dynamisch begrip, voortdurend onderhevig aan verandering. Onze wereld ziet er sinds het voorjaar van 2020 sowieso volstrekt anders uit, en ook nu bevinden we ons nog altijd middenin de coronacrisis.

Tegelijkertijd is het van belang om de lange termijn niet uit het oog te verliezen. Er staan ons nog vele uitdagingen te wachten. Zo zijn het ongelijkheidsvraagstuk en de verschillen in ruimtelijke ontwikkeling een hardnekkig fenomeen. Tegelijkertijd spelen er grote maatschappelijke transities; transities die de afgelopen jaren steeds meer vorm hebben gekregen:

Energie- en klimaat

Denk bijvoorbeeld aan de energie- en klimaattransitie. De overstap van fossiele brandstoffen naar volledig duurzame bronnen (zoals wind en zonne-energie) krijgt, ondanks alle hobbels op de weg, steeds meer vorm. De exploderende gasprijzen zorgen daarbij voor een extra stimulans.

Kringlooplandbouw

Daarnaast is er de noodzakelijke ombouw van ons agrarisch landschap, nodig om te komen tot een kringlooplandbouw. Tegelijkertijd mag het economisch perspectief van boeren daarbij niet uit het oog verloren worden.

Arbeidsmarkt

Een ander terrein waar transities gevraagd worden is de arbeidsmarkt. Het is erg belangrijk dat iedereen toegang heeft tot arbeid; niet in de laatste plaats omdat werk meer is dan alleen loon en zich ook vertaalt naar meedoen in de maatschappij. De langdurige werkloosheidcijfers blijven schrikbarend hoog, ondanks gunstige economische ontwikkelingen in de afgelopen jaren. Wanneer alleen een gedeelte van de samenleving profiteert van economische groei, werkt dat (verdere) tweedeling in de hand.

Huizenmarkttransitie

Deze tweedeling steekt ook in de huizenmarkt fors de kop op. Door de opgelopen woningtekorten en de grote prijsstijgingen van de afgelopen jaren, is een doorsnee woning voor veel Nederlanders inmiddels onbetaalbaar geworden. Met het opschroeven van de bouwproductie probeert de overheid een einde te maken aan dit probleem, waarbij de druk op groene ruimtes groter wordt. Verder behoeft de positie van particuliere kopers ten opzichte van beleggers, die zich meer en meer mengen in de woningmarkt, aandacht.

Gezondheidszorg

Ten slotte is daar de gezondheidszorg. De coronacrisis heeft pijnlijk blootgelegd dat er knellende capaciteitsproblemen spelen op het gebied van de ic's en op het terrein van zorg voor mensen met urgente psychische klachten. Daarnaast zal ook preventie een veel grotere rol moeten gaan krijgen de komende jaren.

> Samen werken we via deze transities toe naar een duurzame en gezonde samenleving. Met de Nationale Monitor Duurzame Gemeenten dragen we graag een steentje bij.

Wil je meer informatie over de Nationale Monitor Duurzame Gemeenten?
Neem dan contact op met Ruben Smeets

Klik hier

Abonneer je op ons gratis online magazine

HET pon | telos

Jouw gemeente in perspectief

Hoe duurzaam is jouw gemeente vergeleken met andere gemeenten?

Tekst: Sanne Paenen
Foto: Eva Stultiens

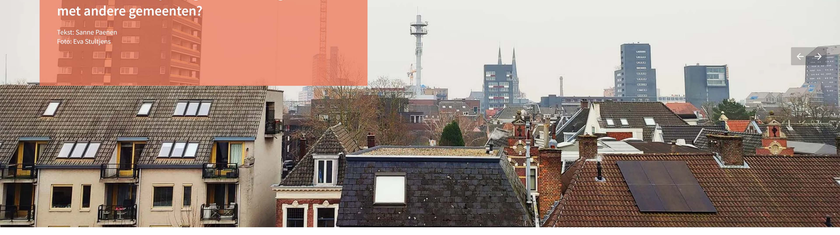

Bij het verduurzamen van Nederland spelen lokale en regionale overheden een grote rol. Dankzij de Nationale Monitor Duurzame Gemeenten beschikken we over een grote hoeveelheid gemeentelijke data met betrekking tot duurzaamheid. Door deze data op de juiste wijze in te zetten hielpen we al diverse gemeenten met het maken van een passend verhaal rondom duurzaamheid en met het koppelen van cijfers aan beleid.

Gemeenten zijn verantwoordelijk voor het creëren en behouden van een duurzame leefomgeving die ook toekomstbestendig is.

Sanne Paenen
Adviseur-onderzoeker Het PON & Telos duurzaamheidsmonitoring- en impact

Lees meer over Sanne

Gemeenten zijn verantwoordelijk voor het creëren en behouden van een duurzame leefomgeving die ook toekomstbestendig is. Met onder andere de hoge woningnood, de leegstand van winkels en kantoren door de coronacrisis, de toenemende individualisering en polarisatie in de samenleving, de energietransitie en de klimaatcrisis in het verschiet, wordt deze rol de komende jaren naar verwachting alleen maar complexer en nadrukkelijker.

Een passend verhaal rondom duurzaamheid

Om het duurzaamheidsbeleid van een gemeente zo goed mogelijk aan te laten sluiten bij de hedendaagse uitdagingen en de eigenheid van de gemeente is het belangrijk om hier gestructureerd mee aan de slag te gaan.

Iedere gemeente in Nederland is anders, heeft een eigen verhaal en een eigen historie. Met verschillende gemeenten gingen we, met de data in de hand, op zoek naar een passend verhaal rondom duurzaamheid. Waar komt een gemeente vandaan? Hoe staat het er nu voor? Wat zijn de ambities? En: hoe gaat de gemeente die ambities waarmaken? Enerzijds door conceptueel uit te werken waar de gemeente voor staat en wat er moet gebeuren om de ambities waar te maken; anderzijds door dit verhaal met inhoudelijke data en wetenschappelijke kennis meetbaar te maken.

Met verschillende gemeenten gaan we, met de data in de hand, op zoek naar een passend verhaal rondom duurzaamheid. Waar komt een gemeente vandaan? Hoe staat het er nu voor? Wat zijn de ambities?

We hebben dus toegang tot grote hoeveelheden gedetailleerde gemeentelijke gegevens geraleerd aan duurzaamheid. Deze zetten we op verschillende manieren in en gemeenten gebruiken ze voor verschillenden doeleinden:

1. Gemeentelijk duurzaamheidsportret

Met een gemeentelijk duurzaamheidsportret zie je in detail hoe de duurzaamheidsprestaties van een gemeente zich in de tijd ontwikkelen. Ligt de gemeente nog op koers voor het behalen van de gestelde ambities? Of geven de resultaten aanleiding voor bijstelling van het beleid? De economische, sociaalmaatschappelijke en ecologische ontwikkeling van de gemeente wordt tot op detailniveau (met zo'n 150 indicatoren) gekoppeld aan de eigen gemeentelijke ambities. Kaartbeelden en verschillende type data-visualisaties en -analyses geven kennis en inzicht over de duurzame ontwikkeling van de gemeente.

Met een duurzaamheidsportret kan je ook de eigen prestaties vergelijken met die van andere gemeenten. Dat kunnen bijvoorbeeld buurgemeenten zijn met wie regionaal samengewerkt wordt, of gemeenten met een vergelijkbaar inwonersaantal. Ook vergelijkingen met gemeenten met een soortgelijke geschiedenis (bijvoorbeeld oude industriegemeenten) of met eenzelfde kenmerk (bijvoorbeeld agrarische gemeenten) zijn mogelijk. Dit soort vergelijkingen maken het mogelijk om van elkaar te leren. Waarin is de gemeente koploper en is een voorbeeldrol mogelijk? En op welk vlak lopen de ontwikkelingen juist wat achter vergeleken bij andere gemeenten en kan de gemeente van andere gemeenten leren?

Informatie over duurzaamheidsportret

Met een gemeentelijk duurzaamheidsportret zie je in detail hoe de duurzaamheidsprestaties van een gemeente zich in de tijd ontwikkelen.

2. Omgevingsvisie

Het opstellen van een integrale langetermijnvisie op de leefomgeving is verplicht voor gemeenten, provincies en het rijk. Door de juiste gegevens mee te nemen, helpen we verschillende gemeenten de omgevingsvisie gefundeerd vorm te geven. Het gemeentelijk duurzaamheidsportret gebruiken we hierbij als onderlegger. En om op een later tijdstip de visie te kunnen monitoren maken we samen met de gemeente een meetplan op maat.

3. Sustainable Development Goals monitor

In 2015 riepen de Verenigde Naties de Sustainable Development Goals (SDG's) in het leven: een gezamenlijke set van zeventien ontwikkelingsdoelen, met daarbij een agenda voor verduurzamring richting 2030. De SDG's zijn daarna omarmd door tal van internationale, nationale en lokale overheden en organisaties, en inmiddels zijn ze niet meer weg te denken uit het brede duurzaamheidsdenken. Sinds de start van de SDG's in 2015 zijn we als organisatie betrokken geweest bij het monitoren van de zeventien doelen in een lokale context. Zo hebben we een eigen methodiek kunnen ontwikkelen om de voortgang op de SDG's voor gemeenten te monitoren, die we met succes voor diverse gemeenten inzetten.

Informatie over SDG-monitor

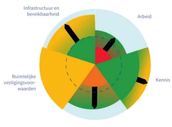

4. De relatie tussen cijfers en beleid

Vrijwel alle gemeenten hebben beleid geformuleerd met betrekking tot duurzame ontwikkeling. Bij het opstellen ervan willen gemeenten graag weten of hun beleid ook daadwerkelijk een positieve invloed zal hebben. De invloed van beleid kan daarbij direct of indirect van aard zijn. Een voorbeeld van direct beleid is wanneer er actief wordt ingezet op het besparen van energie in de eigen gemeentegebouwen, of wanneer de gemeente besluit alle daken van gemeentegebouwen te voorzien van zonnepanelen. De invloed is indirect wanneer er bijvoorbeeld voorlichting wordt gegeven (onder andere door de GGD) over gezonde voeding.

We hebben in de afgelopen jaren de nodige kennis en expertise opgebouwd over de invloedsferen van een gemeente en in het doorrekenen van beleidsmaatregelen. Samen kunnen we analyseren hoe beleidsplannen doorwerken in de toekomst; de mate van bewustwording van regionale en landelijke trends en op welke manier eigen plannen invloed hebben op de toekomstige ontwikkeling van de gemeente.
Daarnaast kunnen verschillende (beleids)scenario's met elkaar vergeleken worden voor wat betreft hun impact. Vaak vindt scenariovorming plaats op onderdelen van het beleid. Wij zijn in staat om scenario's te ontwikkelen voor alle indicatoren, voorzien van een kwantitatieve duiding. Ook de rol van corona en de daarmee gepaard gaande crisis kan daarbij in beeld worden gebracht.

Download nu jouw eigen gemeentelijke overzicht en ontdek meer over de duurzaamheid in jouw gemeente!

Voor iedere gemeente in Nederland hebben we een overzicht gemaakt van een aantal belangrijke gegevens rondom de duurzaamheid in 2021. Dit overzicht is vanaf nu gratis aan te vragen op onze website.

Ja, ik wil een overzicht van mijn gemeente

Wil je meer informatie over hoe je duurzaamheidsdata in kan zetten voor jouw gemeente? Neem contact op met Sanne Paenen

Klik hier

Abonneer je op ons gratis online magazine

EnergyMeasures en Energiefabriek013

Er wordt op veel plekken in Nederland (en daarbuiten) hard gewerkt aan verduurzaming. We laten je graag twee mooie praktijkvoorbeelden zien: het Europese EnergyMeasures en het Tilburgse Energiefabriek013.

Tekst: Madelon van Duren
Beeld:

In de gemeente Eindhoven staan huishoudens met een smalle beurs Eindhoven centraal. Energiefabriek013 is een Tilburgse energiecoöperatie die duurzame energie graag beschikbaar wil maken voor iedereen. Dus ook voor huishoudens met een smalle beurs. Hoe betrek je mensen met een smalle beurs bij de energietransitie? We laten je twee projecten zien.

EnergyMeasures: hoe verlicht je energiearmoede?

Het Europese project EnergyMeasures is gericht op het tegengaan van energiearmoede bij huishoudens. In Nederland is de gemeente Eindhoven - samen met onder meer Duneworks en Het PON & Telos - trekker van het project, waarbij drie energiecoaches huishoudens actief gaan ondersteunen bij het besparen van energie. "We willen energiearmoede steeds beter leren bestrijden." Een interview met Jan van den Brand, energiecoach, en Jantine Claus, projectleider bij gemeente Eindhoven.

Schrijnende situaties achter de voordeur: energiecoach Jan van den Brand komt ze in zijn werk geregeld tegen. "Energiearmoede is een groeiend probleem in Nederland. Volgens schattingen van TNO zijn er alleen al in Eindhoven zo'n 14.000 huishoudens die moeite hebben om rond te komen door de hoge energierekening. En let wel: dit is een schatting van vóór de huidige hoge stijgingen van de energieprijzen. Sommige huishoudens in de bijstand hielden per week nog zo'n 40 euro over voor de dagelijkse boodschappen en kleding. Die zien hun hele weekbudget nu verder verdampen en moeten nu vaak kiezen: óf de energierekening betalen, óf eten op tafel zetten."

> "Energiearmoede is een groeiend probleem in Nederland. Volgens schattingen van TNO zijn er alleen al in Eindhoven zo'n 14.000 huishoudens die moeite hebben om rond te komen door de hoge energierekening."

Energiebox

Nederland is één van de zeven Europese landen die meedoen aan EnergyMeasures, een Europees project dat als doel heeft om energiearmoede tegen te gaan. Namens de gemeente Eindhoven treedt Jantine Claus op als projectleider. Doel van het project is om met kleinschalige maatregelen de energiearmoede te verlichten, vertelt ze. "Vanuit de gemeente verstrekten we al langer de zogenoemde Energiebox: een pakket met energiebesparende producten – zoals tochtstrips en radiatorfolie -, gekoppeld aan een persoonlijk energieadvies met besparingstips. Die box was een eenmalig iets: huishoudens moesten op basis van het rapport en de inhoud van het pakket zelf aan de slag met energiebesparing."

Gerichte ondersteuning

EnergyMeasures (dat loopt tot begin 2024) kent een grotere reikwijdte, vervolgt Claus. "De bedoeling is dat de drie energiecoaches – waarvan Jan er dus één is – de vinger aan de pols houden. Na het eerste adviesgesprek volgt een follow-upbezoek, waarbij de energiecoach nogmaals langskomt om mee te kijken of het allemaal lukt. Tussendoor zijn de coaches bij vragen bereikbaar via telefoon en Whatsapp. Doel is vooral om mensen te ondersteunen bij het uitvoeren van de energiebesparende maatregelen en hen bewust te maken van hun gedrag. Zo kan het qua comfort en energieverbruik ook al enorm schelen als je consequent de deuren in je huis sluit."

Vaak kun je met een beetje ondersteuning veel meer bereiken, verwacht Van den Brand. "We helpen mensen om het maximale uit het energieadvies te halen. Lukt het met het uitvoeren van de voorgestelde maatregelen? Of heb je misschien nog hulp nodig? Met een beetje hulp kunnen huishoudens tot honderden euro's per jaar besparen. Voor huishoudens die het al lastig hebben, kan dat echt een verschil maken."

Madelon van Duren
Adviseur-onderzoeker Het PON& Telos

Lees meer over Madelon

Jan van den Brand
Energiecoach bij Energiebox

Jantine Claus
Projectleider bij gemeente Eindhoven

Wil je meer weten over de Energiebox?
Er zijn nog plaatsen beschikbaar!

Meld je nu aan

ENERGIEBOX
PLUS

Schaamte

Binnen EnergyMeasures kunnen vierhonderd Eindhovense huishoudens geholpen worden. De werving vindt plaats via maatschappelijke partners, waaronder de voedselbank. Op het moment van schrijven (medio januari) zijn nog niet alle plekken vergeven, vertelt Van den Brand. “Armoede is vaak toch omgeven met schaamte; mensen vinden het lastig om te erkennen dat ze moeite hebben om de eindjes aan elkaar te knopen. Niemand loopt ermee te koop; als je mensen er rechtsreeks naar vraagt, is hun eerste reactie dat ze het zelf wel redden. Dat is ook een van de doelen van dit project: om te kijken hoe we deze kwetsbare doelgroep het beste kunnen bereiken.”

Vaak spelen er ook andere armoedevraagstukken en problemen binnen een huishouden, vult Claus aan. “Dan is de drempel om mee te doen aan zo’n project vaak net wat hoger; je gaat toch een commitment aan voor een jaar. Vaak kost het mensen die het toch al moeilijk hebben te veel mentale ruimte om die beslissing te kunnen nemen.”

> "Als gemeente willen we in kaart brengen hoe je een project als dit in praktische zin het beste vormgeeft. Hoe kun je de huishoudens waar het om gaat het beste bereiken?"

Onderzoeksvragen

Naast het helpen van kwetsbare huishoudens is onderzoek een van de nevendoelen van dit project, vervolgt Claus. “Als gemeente willen we in kaart brengen hoe je een project als dit in praktische zin het beste vormgeeft. Hoe kun je de huishoudens waar het om gaat het beste bereiken? Wat is een goede frequentie: is één follow-upbezoek voldoende, of is er meer nodig? Is een traject van een jaar voldoende, of moet die periode langer of juist korter zijn? En, uiteraard: in hoeverre lukt het huishoudens inderdaad om significant te besparen met deze maatwerkaanpak? Deze en andere vragen zouden we graag beantwoord willen zien, zodat we energiearmoede steeds beter leren bestrijden. Een andere, meer ‘hoog-over’ onderzoeksvraag is of het overheidsbeleid gericht op het tegengaan van energiearmoede wel toereikend is, en wat daar anders aan zou kunnen. Dit meer beleidsmatige onderzoek pakken we op samen met onze onderzoekpartners, Het PON & Telos en DuneWorks.”

Kennisuitwisseling

Naast Nederland nemen ook het Verenigd Koninkrijk, Ierland, België, Polen, Bulgarije en Noord-Macedonië deel aan EnergyMeasures. Op dat Europese niveau is er sprake van kennisuitwisseling, maar energiebesparing ziet er in elk land weer net wat anders uit, zo heeft Claus gemerkt. “Op de koude, winderige Schotse eilanden is de situatie heel anders dan in Nederland. En in Bulgarije, waar veel flats nog uit de communistische tijd stammen en centraal verwarmd worden, is de situatie óók weer anders. De meeste raakvlakken zie ik nog met België, al verschilt ook dat land met het onze; bijvoorbeeld als het gaat om overheidstoeslagen en om hoe de woningbouwverenigingen georganiseerd zijn. Al met al valt er nog genoeg te verkennen en te ontdekken.”

Vertrouwen winnen

De afgelopen anderhalf jaar besteedde de gemeente aan de voorbereiding van het project en de werving van huishoudens. In de tweede helft van januari zijn Van den Brand en zijn collega-coaches vervolgens voor het eerst op pad gegaan. Eerste uitdaging is vaak het winnen van vertrouwen, vertelt hij. “Ook verwachtingsmanagement is belangrijk. Soms verwachten mensen bijvoorbeeld dat ze gratis zonnepanelen kunnen krijgen, maar dat is binnen de scope van dit project een brug te ver. Liever richten we ons op laagdrempelige maatregelen, in combinatie met gedragsverandering. Zo hopen we uiteindelijk echt een verschil te kunnen maken bij het verlichten van energiearmoede.”

> "Eerste uitdaging is vaak het winnen van vertrouwen, vertelt hij. “Ook verwachtingsmanagement is belangrijk. Soms verwachten mensen bijvoorbeeld dat ze gratis zonnepanelen kunnen krijgen, maar dat is binnen de scope van dit project een brug te ver."

Meer lezen over EnergyMeasures?
Kijk op de projectwebsite

EnergyMeasures
Tailored measures supporting energy vulnerable households

Energiefabriek013: duurzame energie voor élk huishouden

Hoe betrek je mensen met een smalle beurs bij de energietransitie? Om die vraag draait de bijdrage van Het PON & Telos aan de Energiefabriek013, een Tilburgse energiecoöperatie die duurzame energie graag beschikbaar wil maken voor iedereen – ook voor huishoudens met een smalle beurs.

Nederland werkt aan een energiesysteem waarbij nauwelijks nog CO2 vrijkomt. De gebouwde omgeving speelt daarin vanzelfsprekend een belangrijke rol. Zo moeten alle bestaande woningen uiterlijk in 2050 goed geïsoleerd zijn en worden verwarmd door middel van duurzame warmtebronnen die geen CO2-uitstoot veroorzaken.

> Het project aan de Kempenbaam is een sociaal project. Dat betekent dat er in totaal 900 zonnepanelen beschikbaar komen voor mensen met een smalle beurs, die anders niet in de gelegenheid zouden zijn om hierin te investeren.

Zonne-energie voor vijfhonderd huishoudens

Werk aan de winkel dus. De in 2013 opgerichte Tilburgse energiecoöperatie Energiefabriek013 pakt de handschoen momenteel op door binnen en buiten de gemeente Tilburg actief te zoeken naar locaties die geschikt zijn voor grootschalige projecten op het gebied van wind- en zonne-energie. Eén van die locaties is Energiefabriek Kempenbaan, in het zuidoosten van Tilburg. Op een aarden geluidswal langs de A58 komen 4.500 zonnepanelen, die energie moeten gaan opwekken voor vijfhonderd huishoudens.

Geïnteresseerde inwoners kunnen investeren in deze zonnepanelen. Naar verwachting zijn de panelen na tien jaar terugverdiend en hebben ze in deze periode al veel duurzame energie opgewekt. Ná deze tien jaar ontvangen deelnemers nog vijf jaar rendement van de panelen. Het project stopt na de wettelijk bepaalde termijn van vijftien jaar.

Sociaal project

Het project aan de Kempennaam is een sociaal project. Dat betekent dat er in totaal 900 zonnepanelen beschikbaar komen voor mensen met een smalle beurs, die anders niet in de gelegenheid zouden zijn om hierin te investeren. Deze huishoudens hoeven de panelen niet voor te financieren; voor hen is een financiële constructie opgetuigd, waarbij ze geen financieel risico lopen. De deelnemende huishoudens hebben dus uitsluitend profijt hiervan.

Hoe kom je binnen?

De vergunning voor de aanleg van de zonnepanelen wordt verwacht in maart van dit jaar. Daarom is in het najaar van 2021 de werving gestart, voor zowel deelnemers met als zonder smalle beurs. De vraag is alleen: hoe vind je de mensen met een smalle beurs die wellicht interesse hebben om aan dit project mee te doen? Vaak is het lastig om binnen te komen bij huishoudens die het financieel moeilijk hebben; als je moeite hebt om je rekeningen te betalen, staat de energietransitie doorgaans niet hoog op je prioriteitenlijst.

En dat is jammer, want zoals gezegd kunnen ook deze huishoudens significant besparen door deel te nemen aan dit project. Energiefabriek013 vroeg Het PON & Telos daarom om mee te denken over een geschikte aanpak. Vanuit onze maatschappelijke Research & Development-projecturen hebben we hier vervolgens uren voor beschikbaar gesteld.

Tijdens eerdere projecten (zoals Energie voor Iedereen en een data-analyse over de haalbaarheid en betaalbaarheid van de energietransitie voor Brabanders) hebben we als onderzoeksinstituut al veel kennis opgedaan over hoe mensen met een smalle beurs bij de energietransitie betrokken kunnen worden. Die eerdere data-analyse stelt ons in staat om wijken en buurten te benoemen waar de kans het grootst is dat inwoners niet 'mee kunnen doen' aan de energietransitie. Deze mensen hebben niet de middelen om hun huis te verduurzamen, noch de mogelijkheid om in te stappen in een project als dat aan de Kempenbaan.

Buurtondersteuners

Concreet heeft Energiefabriek013 ons gevraagd om mee te denken over hoe zij ongeveer zestig huishoudens kunnen vinden die minder te besteden hebben en die wel graag mee willen doen aan het zonnepanelenproject. Goed vertrouwen is daarbij het sleutelwoord; geïnteresseerde bewoners moeten niet hoeven bewijzen dat ze een smalle beurs hebben. Bij een eerste overleg met het bestuur van Energiefabriek013 kwamen we op het idee om gebruik te maken van de buurtondersteuners van welzijnsorganisatie ContourdeTwern. Zij kennen de buurten en de mensen die er wonen, en kunnen op basis van die kennis goed inschatten voor wie dit project een uitkomst kan zijn. Uiteindelijk besloten we om de buurtondersteuners tijdens een training eerst meer te vertellen over de opzet van het project en de onderliggende financiële constructie. Maar, belangrijker nog: de buurtondersteuners kregen vooral de ruimte om op basis van de uitgangspunten van het project hun eigen verhaal te maken. Immers, als je wilt dat buurtondersteuners gaan werven moeten zij zich het project wel eigen kunnen maken. Ook wilden we hen zelf laten nadenken over hoe zij dit zouden aanpakken.

Belangrijkste boodschappen

De training vond eind oktober plaats in buurthuis Jeruzalem in Tilburg, voor in totaal vijf buurtondersteuners. Na een toelichting door bestuursleden van Energiefabriek013, kregen de buurtondersteuners de gelegenheid om hun eigen verhaal rondom het project te maken. Dat deden ze door de in hun ogen vijf belangrijkste boodschappen op te schrijven. Wat was voor hen de kern van het verhaal van de Kempenbaan?

Daarna bepaalden ze met zijn vijven welke woorden nu echt het verhaal goed konden ondersteunen. Dit waren vooral de woorden 'duurzaamheid', 'lage energierekening', 'sowieso voordeel', 'goed voor milieu en portemonnee', 'samen en lokaal', 'ergens bij horen', 'check door middel van individueel gesprek' en 'mede eigenaar zonnepark'.

BUURTHUIS JERUZALEM

> Goed vertrouwen is het sleutelwoord: geïnteresseerde bewoners moeten niet hoeven bewijzen dat ze een smalle beurs hebben.

Stand van zaken

Na de trainingsochtend hebben we afgesproken dat de buurtondersteuners begin december door Het PON & Telos gebeld zouden worden om te horen hoe het gaat met de werving. Eén buurtondersteuner is actief aan het werven gegaan via onder meer Facebook en heeft al verschillende adressen aangeleverd bij het bestuur van de Energiefabriek. Toch blijkt ook dat het tijd kost om mensen hierover in te lichten en dat er een rustig moment voor nodig is. In vervolggesprekken met de buurtondersteuners willen we nagaan of het inschakelen van een organisatie als ContourdeTwern en deze manier van werven goed werkt bij deze doelgroep.

Hoe nu verder?

Er leven nog een aantal vragen bij ons die we de komende maanden in het kader van kennisverwerving verder willen uitdiepen:

- Zijn buurtondersteuners (of anderen die vergelijkbaar werk doen) de aangewezen mensen om deze werving te doen? Wie zou het anders beter kunnen?
- Lukt het om huishoudens te vinden? Wat zijn hun vragen en twijfels? Willen ze uiteindelijk instappen? Wie zijn gevraagd en hoe is dat gedaan?
- Wat is de stand van zaken tot nu toe? Hoeveel huishoudens zijn er gevonden?
- Wat is de stand van zaken voor wat betreft de financiële constructie? Lukt het inderdaad om deze huishoudens op deze manier mee te laten doen?
- Wat is de stand van zaken voor wat betreft het project Kempenbaan zelf? Lukt het met alle vergunningen en wordt het tijdspad gehaald?

De komende tijd gaan we met deze vragen aan de slag. Wat de precieze uitkomst ook is, via dit project vergaren we als onderzoeksinstituut steeds meer kennis over hoe álle huishoudens (ook die met een kleine beurs) bij de energietransitie betrokken kunnen worden. Kennis waar – gezien de enorme uitdagingen – straks hopelijk meer energiecoöperaties hun voordeel kunnen doen.

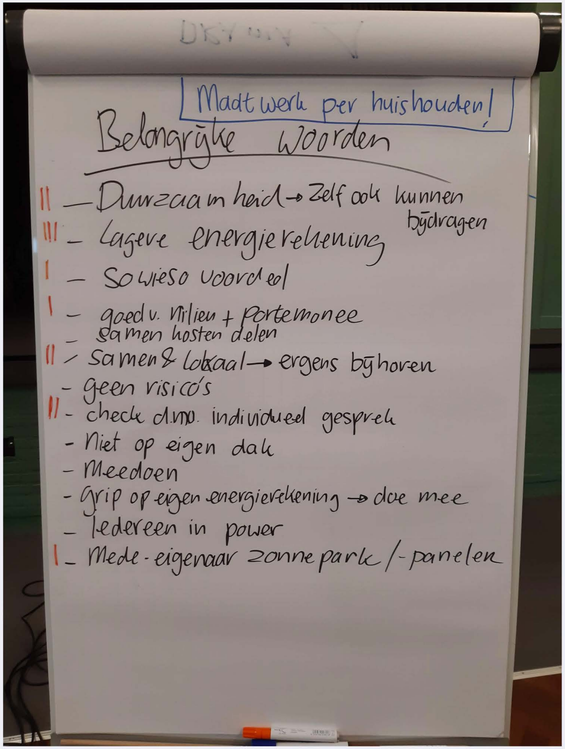

Maatwerk per huishouden!

Belangrijke woorden

|| – Duurzaamheid → Zelf ook kunnen bijdragen
||| – Lagere energierekening
| – Sowieso voordeel
| – goed v. milieu + portemonee
– samen kosten delen
|| – Samen & lokaal → ergens bijhoren
– geen risico's
|| – check d.m.v. individueel gesprek
– Niet op eigen dak
– Meedoen
– Grip op eigen energierekening → doe mee
– Iedereen in power
| – Mede-eigenaar zonnepark/-panelen

Wil je meer weten over deze projecten?
Neem contact op met Madelon van Duren

Klik hier

Abonneer je op ons gratis online magazine

Hoe ziet Chaam eruit in 2040?

Hoe je duurzaamheidsdata kan gebruiken om de leefbaarheid in de gemeente te bevorderen

Tekst: Joost Peters
Foto: gemeente Alphen-Chaam

Hoe kan de leefbaarheid in Chaam worden verbeterd? De gemeente Alphen-Chaam en de Provincie Noord-Brabant lieten een omvangrijke leefbaarheidsstudie uitvoeren in het dorp. Het PON & Telos maakte gebruik van duurzaamheidsdata om een 'foto' te maken en ging daarna uitdrukkelijk aan de slag met een 'social design' spoor. Wat vinden de bewoners zélf belangrijk?

Chaam, ingeklemd tussen Ulvenhout en Baarle-Nassau

"De gemeente constateerde al jaren dat de weg veel overlast oplevert voor de inwoners. Tegelijkertijd vond de provincie lange tijd dat de weg in principe voldoet aan zijn functie. Uiteindelijk daalde bij beide partijen het besef in dat er iets moest gebeuren om de leefbaarheid van het dorp duurzaam te verbeteren."

Chaam, ingeklemd tussen Ulvenhout en Baarle-Nassau, is een typisch lintdorp. De plaats met ruim vierduizend inwoners wordt doorsneden door de provinciale weg N639. Die situatie levert al jaren discussies rondom de leefbaarheid op; de weg zorgt voor drukte (met name door vrachtverkeer), geluidsoverlast en onveilige verkeerssituaties. Hoe deze situatie op te lossen?

Bovenaanzicht van Chaam en de N639 die dwars door het dorp loopt

Twee opdrachtgevers

Aangezien eerdere studies niet leidden tot een eenduidige en gedragen oplossing, namen de provincie Noord-Brabant (eigenaar van de weg) en de gemeente Alphen-Chaam het initiatief tot een gezamenlijke studie naar de toekomstige ontwikkeling van Chaam. Zo'n gezamenlijk initiatief is vrij uniek, vertelt Mark van den Hoven van BSB Advies, het bureau dat namens beide overheden fungeerde als opdrachtgever en het projectmanagement voor zijn rekening nam. "De gemeente constateerde al jaren dat de weg veel overlast oplevert voor de inwoners. Tegelijkertijd vond de provincie lange tijd dat de weg in principe voldoet aan zijn functie. Uiteindelijk daalde bij beide partijen het besef in dat er iets moest gebeuren om de leefbaarheid van het dorp duurzaam te verbeteren. Ons werd gevraagd om te onderzoeken hoe de toekomstige ontwikkeling van Chaam eruit zou kunnen komen te zien. De verkeersafwikkeling werd daarbij nadrukkelijk meegenomen als een van de elementen die van invloed zijn op de leefbaarheid."

Mark van den Hoven
BSB Advies

Brede discussie

In opdracht van de gemeente en de provincie voerden Het PON & Telos en ingenieursbureau Pouderoyen Tonnaer samen de leefbaarheidsstudie uit. Pouderoyen Tonnaer richtte zich daarbij met name op het ruimtelijke-fysieke deel; Het PON & Telos kreeg de opdracht om vanuit het oogpunt van 'social design' onderzoek te doen naar de wensen en voorkeuren van inwoners. Van den Hoven: "We hebben bewust gekozen om die twee 'sporen' apart te bewandelen, juist ook omdat het niet alleen zou moeten gaan over de weg an sich. We wilden de discussie breder trekken: wat willen de bewoners nu eigenlijk met dit dorp? In welke richting zou Chaam zich moeten ontwikkelen? En welke functie heeft die weg binnen dit toekomstperspectief?"

Begeleidingsgroep

Om goed zicht te krijgen op de wensen en ideeën van de inwoners stelden we eerst een begeleidingsgroep samen, bestaande uit vertegenwoordigers van diverse verenigingen en (belangen)organisaties uit Chaam. Hierin waren ook de verschillende actiegroepen vertegenwoordigd die vanuit de discussie rondom de N639 waren ontstaan. De begeleidingsgroep dacht mee over het te voeren proces (de methode en werkwijze) en trad op als ambassadeur van bewoners, verenigingen en instellingen. "We wilden eerst te weten komen hoe we het dorp het beste zouden kunnen betrekken bij dit hele traject", vertelt Van den Hoven. "Hoe kun je mensen het beste aanspreken? Wat moet je daarbij wel, en vooral niet doen?"

De emoties rondom de weg lopen al jaren soms hoog op, schetst Van den Hoven. "Sommige bewoners pleiten voor een rondweg om het dorp heen, maar dat roept dan weer flink wat weerstand op bij bewoners van het buitengebied. We merkten dat ook in de begeleidingsgroep al snel inhoudelijk werd gediscussieerd. Maar uiteindelijk was voor iedereen duidelijk dat de inhoud pas later aan bod zou komen."

Foto van Chaam en Ansichtkaartenactie

Het PON & Telos en Pouderoyen Tonnaer maakten samen een 'foto' van het dorp, op basis van zowel ruimtelijke, economische als sociaal-culturele data. Tegelijkertijd kregen de inwoners van Chaam de gelegenheid om via een ansichtkaart aan te geven wat ze prettig en minder prettig vinden aan het wonen en leven in Chaam, en welke suggesties zij hebben om de woon- en leefomgeving te verbeteren. Op basis van de foto van Chaam, de trends en ontwikkelingen die op Chaam afkomen en de resultaten uit de ansichtkaartenactie, stelden Het PON & Telos en Pouderoyen Tonnaer drie discussiescenario's op. Daarin werden meerdere toekomstperspectieven geschetst, met daarin plek voor thema's als de afwikkeling van het verkeer, de ruimtelijk inrichting van het centrum, en de gewenste voorzieningen in het dorp.

"In plaats van dat mensen tijdens slechts één avond konden meedenken, wilden we hen wat langer de tijd geven. Voor de kwaliteit van de discussie is dat goed geweest; je haalt toch de emotie voor een deel uit het proces en geeft mensen meer ruimte om tot een afgewogen oordeel te komen."

Discussie

In de scenario's werden nadrukkelijk de 'hoeken van het speelveld' opgezocht, vertelt Van den Hoven. "We wilden vooral de discussie op gang brengen. De discussie voerden we binnen een online community van 85 inwoners en ondernemers die tijdens de ansichtkaartenactie hadden aangegeven inhoudelijk mee te willen denken over het vervolg." De community kreeg een week de tijd om de voor- en nadelen van de verschillende scenario's te bespreken. Een bewuste keuze, benadrukt Van den Hoven. "In plaats van dat mensen tijdens slechts één avond konden meedenken, wilden we hen wat langer de tijd geven. Voor de kwaliteit van de discussie is dat goed geweest; je haalt toch de emotie voor een deel uit het proces en geeft mensen meer ruimte om tot een afgewogen oordeel te komen."

Vier ambities

Alle verzamelde input leidde uiteindelijk tot één voorkeursscenario, met daarin vier ambities voor Chaam in 2040: een vitaal lintdorp met herkenbaar en gezellig dorpshart, ruimte voor wonen en werken, een gezonde en beweegvriendelijke leefomgeving die is aangepast aan het veranderende klimaat, en een duurzame en veilige afwikkeling van het lokaal en doorgaand verkeer.

In mei 2021 stemde de gemeenteraad van Chaam in met deze 'stip op de horizon', schetst Van den Hoven. "In het voorkeursscenario blijft het verkeer over de huidige weg rijden, maar worden er wel op tal van fronten maatregelen genomen om de overlast in te dammen. Daarbij gaat het om aanpassingen in de infrastructuur, maar bijvoorbeeld ook om snelheidsbeperkingen en technische oplossingen - zoals het via navigatiesystemen omleiden van vrachtverkeer."

Breed perspectief

Het voorkeursscenario wordt momenteel uitgewerkt in een meerjarig uitvoeringsprogramma met concrete leefbaarheidsprojecten. Het gaat volgens Van den Hoven nadrukkelijk om een adaptief programma, dat gedurende de rit kan worden bijgesteld op basis van nieuwe inzichten en ontwikkelingen. "Hoe de vier ambities uiteindelijk precies vorm krijgen, weten we nu dus nog niet. Wat we wél zeker weten, is dat deze tweesporenaanpak goed heeft gewerkt. Juist in zo'n gevoelig traject, met veel voor- en tegenstanders, is het goed om te kiezen voor een breed perspectief en om extra aandacht te besteden aan het onderliggende proces middels social design. Door bewoners nauw te betrekken bij het proces en bij de planvorming, ontstond er meer inzicht en waardering en begrip voor de samenhang tussen de gewenste ontwikkelingen in het dorp, de (historische) waarde van het dorp en het buitengebied, en de voor- en nadelen van de verschillende oplossingsrichtingen. Daardoor kon de gemeenteraad eindelijk een goed onderbouwde keuze maken."

"Hoe de vier ambities uiteindelijk precies vorm krijgen, weten we nu dus nog niet. Wat we wél zeker weten, is dat deze tweesporenaanpak goed heeft gewerkt."

Wil je meer lezen?

Er zijn vier publicaties beschikbaar: de Foto van Chaam, de resultaten van de Ansichtkaartenactie, de resultaten van de research community en het uiteindelijke advies we geschreven hebben.

Foto van Chaam

Download

Resultaten Ansichtkaartenactie

Download

Resultaten Research Community

Download

Advies

Download

Wil je meer informatie over dit project?
Neem contact op met Jolanda Luijten

Klik hier

Abonneer je op ons gratis online magazine

HET pon|telos

PCAF: zicht op uitstoot van de financiële sector

Tekst: Inge van Roovert
Beeld: Unsplash

Wereldwijd is de omvang van de klimaatuitdaging steeds meer zichtbaar. Het beperken van de opwarming van de aarde tot 1,5°C gaat iedereen aan en brengt een verantwoordelijkheid mee voor alle maatschappelijke sectoren. Zeker ook voor de financiële sector. Inmiddels kiezen steeds meer financiële instellingen ervoor om hun CO2-voetafdruk openbaar te maken binnen het zogenoemde Partnership for Carbon Accounting Financials (PCAF).

Na de klimaatconferentie in Parijs in 2015 hebben elf Nederlandse financiële instellingen – onder leiding van ASN Bank – PCAF in het leven geroepen. PCAF richt zich op de ontwikkeling van een uniforme methodologie voor het meten van de CO2-voetafdruk van de leningen en investeringen van banken. Inmiddels is PCAF wereldwijd opgepakt door meer dan 160 financiële instellingen. Zij meten jaarlijks de broeikasgasemissies die voortvloeien uit hun leningen en investeringen en maken deze vervolgens openbaar.

Transparantie en verantwoording

Dit meten en openbaar maken van de uitstoot van broeikasgassen vormt de basis voor het creëren van transparantie en het afleggen van verantwoording. Maar PCAF gaat niet over het meten van broeikasgasemissies alléén; het gaat ook over het identificeren en vaststellen van reductiedoelstellingen voor de CO2-voetafdruk en het daadwerkelijk nemen van maatregelen om de CO2-voetafdruk te reduceren. In het Klimaatcommitment Financiële sector (2019) is afgesproken dat elke banken die zich aan PCAF heeft gecommitteerd eind 2022 een actieplan – inclusief reductiedoelstellingen – klaar moet hebben.

Using the Standard is the first step in the journey to align with the Paris Agreement

Meetmethode optimaliseren

Ook Het PON & Telos levert een bijdrage aan PCAF. Sinds 2019 berekenen we jaarlijks de CO2-voetafdruk van de kredietportefeuille van de BNG Bank en de NWB Bank; twee banken van en voor de publieke sector, die streven naar maatschappelijke impact.

Vergelijkbaarheid en transparantie over de CO2-voetafdruk vereisen dat financiële instellingen dezelfde richtlijnen en meetmethode gebruiken en dat ze hun CO2-voetafdruk op dezelfde wijze publiceren. PCAF is hiervoor een belangrijke richtlijn, maar deze methode is nog niet in beton gegoten. Het optimaliseren van de meetmethode is een continu proces, waaraan ook Het PON & Telos bijdraagt.

Ook de Europese Commissie zet zich in om de lat op het gebied van duurzame financiering hoger te leggen. De nieuwe strategie van de Europese Commissie, die in 2021 is goedgekeurd, biedt een routekaart met acties om particuliere investeringen in duurzame projecten en activiteiten te verhogen. Ook is er een nieuwe standaard gepresenteerd voor groene obligaties. Dit alles met als doel om te komen tot een klimaatneutrale financiële sector in 2050.

De resultaten de BNG Bank en de NWB Bank van het jaar 2020 lieten zien dat de absolute CO2-voetafdruk van beide banken was gedaald ten opzichte van het voorgaande jaar – ondanks een toename van hun kredietportefeuille

Kleinere voetafdruk

De resultaten de BNG Bank en de NWB Bank van het jaar 2020 lieten zien dat de absolute CO2-voetafdruk van beide banken was gedaald ten opzichte van het voorgaande jaar – ondanks een toename van hun kredietportefeuille. Dit resulteerde in een daling van de relatieve CO2-voetafdruk per miljoen euro.

Om deze daling voort te zetten en te versnellen, ontwikkelen beide banken strategieën waarmee ze hun klanten kunnen ondersteunen bij het reduceren van de broeikasgasemissies. Vanuit hun maatschappelijke verantwoordelijkheid zetten de banken in op sterk 'engagement' met hun klanten, om hen op die manier te stimuleren en ondersteunen bij het maken van de benodigde verduurzamingsstappen. Daarnaast worden groene investeringen opgevoerd en wordt het aandeel in fossiele brandstoffen afgebouwd.

Sterkere daling verwacht

Zowel de BNG Bank als de NWB Bank publiceert dit jaar wederom de CO2-voetafdruk van de eigen kredietportefeuille in het jaarverslag. Het PON & Telos onderzoekt samen met de banken hoe we de gehanteerde meetmethode verder kunnen optimaliseren, zodat de berekende CO2-voetafdruk steeds completer en nauwkeurig wordt.

Nu de banken actief aan de slag gaan met de strategieën om broeikasgasemissies te reduceren, verwachten we de komende jaren een sterkere daling van de CO2-voetafdruk te zien. Het PON & Telos zet zich daar graag voor in.

Inge van Roovert
Adviseur-onderzoeker Het PON & Telos

Lees meer over Inge

Benieuwd naar onze publicaties?

Op onze website staan de resultaten van de PCAF berekeningen voor de BNG Bank en de NWB Bank van 2020. Binnenkort verschijnen ook de resultaten voor 2021, dus hou ons in de gaten op social media.

Ga naar de website

Wil je meer informatie over PCAF?
Neem contact op met Inge van Roovert

Klik hier

Abonneer je op ons gratis online magazine

Schrijf je alvast in voor ons webinar!

Wil je weten hoe je als gemeente aan de slag zou kunnen met de gegevens uit de Nationale Monitor Duurzame Gemeenten? Binnenkort houden we hier een webinar over. Wij delen onze kennis, maar laten gemeenten ook vooral van elkaar leren. Zou je willen deelnemen? Schrijf je dan nu in! Je ontvangt dan zo snel mogelijk informatie over de datum en het tijdstip.

Schrijf je in voor het webinar

COLOFON

Copyright © 2021 Het PON & Telos

Het online magazine 'Kennis van de regio' is een vierjaarlijkse uitgave van Het PON & Telos. Delen uit deze uitgave mogen worden gekopiëerd voor niet-commerciële doeleinden en moeten worden voorzien van de juiste bronvermelding.

Redactie: Susanne Agterbosch, Ruben Smeets, Sanne Paenen, Madelon van Duren, Jolanda Luijten en Joost Peters (Ministerie van Tekst)

Eindredactie: Eva Stultjens

Fotografie: Nationale Beeldbank, Joyce van Belkom, Unsplash, Sam ten Thije, Eva Stultjens

Vormgeving: Het PON & Telos

Contact: info@hetpon-telos.nl

Het PON & Telos

Sociale kennisonderneming in het hart van de samenleving

Het PON & Telos verzamelt kennis over de samenleving met behulp van zeer uiteenlopende onderzoeksmethodieken. Via online panelonderzoek, via grootschalig kwantitatief onderzoek en benchmarks, via kwalitatief onderzoek, via research communities of door procesbegeleiding. We zijn onderzoekers, analisten, duiders en verbinders. We houden van data én van mensen en hun leefomgeving. Met onze kennis willen we de samenleving (nog) mooier maken. Willen we ervoor zorgen dat iedereen mee kan doen. Kortom, we zijn écht betrokken bij de regio.

Lees meer over ons

Abonneer je op ons gratis online magazine